

Jerzy Krzywaźnia

Anna Janas

z domu Brudler

(1896–1944)

Biografia cywilnej ofiary rzezi Woli

Księga urodzeń

Nr. 243.

Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Warszawie
na rok 1896.

Data Urodzenia	Imię (imiona) dziecka	Imiona i nazwiska rodziców		Data Chrztu
		ojca	matki	
13 maja 1896	Anna	Karol Ernest Brudler rzeźnik	Helena z Reichów	20 maja 1896

Warszawa, dnia 20 maja 1896 r.

Pastor

F. Fritsche.

Rojów 2026

BIBLIOTECZKA SZKICÓW HISTORYCZNYCH NR 35

Autor: Jerzy Krzywaźnia

Redakcja i opracowanie: Jerzy Krzywaźnia

Miejsce i rok wydania: Rojów 2026

Szkice historyczne - Jerzy Krzywaźnia

Publikacja cyfrowa w ramach *Biblioteczki Szkiców historycznych nr 35*

Ilustracja na stronie tytułowej: kompozycja graficzna opracowana na podstawie aktu urodzenia Anny Brudler, wygenerowana przy wykorzystaniu narzędzia ChatGPT (OpenAI).

Wstęp

Historia Anny Janas z domu Brudler (1896–1944) przez wiele lat pozostawała przede wszystkim częścią rodzinnej pamięci. Impulsem do podjęcia próby odtworzenia jej losów był ustny przekaz rodzinny, według którego Anna, żona Władysława Janasa, została zamordowana na warszawskiej Woli w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego.

Anna była żoną Władysława Janasa, brata mojego dziadka Józefa Janasa (1901–1975). Z tego względu jej historia nie jest dla mnie jedynie kolejnym epizodem z dziejów Warszawy czasu wojny. Jest częścią historii własnej rodziny, zachowanej w przekazie rodzinnym i dopiero z czasem skonfrontowanej z dokumentami archiwalnymi.

To właśnie rodzinne wspomnienie stało się początkiem poszukiwania odpowiedzi na pytania, które przez lata pozostawały bez odpowiedzi: kim była Anna, skąd pochodziła, jak wyglądało jej życie przed wojną i w jakich okolicznościach poniosła śmierć 5 sierpnia 1944 roku na Woli?

Początkowo znana była przede wszystkim jako Anna Janas, żona Władysława. Dopiero poszukiwania archiwalne pozwoliły przywrócić jej również nazwisko panieńskie – Brudler – i odtworzyć historię rodziny, z której pochodziła. Zachowane akty stanu cywilnego i dokumenty parafialne umożliwiły ustalenie jej rodziców, rodzeństwa, miejsca urodzenia oraz kolejnych etapów jej życia.

Szczególne znaczenie dla niniejszego opracowania ma akt urodzenia Anny, zachowany w księdze parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie. Dokument ten pozwala ustalić jej datę urodzenia na 13 maja 1896 roku. Data ta została przyjęta w opracowaniu jako właściwa, ponieważ wynika bezpośrednio z aktu urodzenia i pozostaje zgodna z wiekiem Anny podanym w jej akcie małżeństwa z 1926 roku. Wcześniej w niektórych materiałach dotyczących Anny podawano rok 1895; rozbieżność ta została zgłoszona do instytucji prowadzącej dokumentację ofiar cywilnych Powstania Warszawskiego.

Kolejne dokumenty pozwoliły odtworzyć jej związki rodzinne, małżeństwo z Władysławem Janasem, a także losy niektórych członków rodziny Brudlerów i Janasów. Szczególnie istotne okazały się akty urodzenia, małżeństwa i zgonu, które pozwalają konfrontować informacje zachowane w pamięci rodzinnej z danymi źródłowymi.

Najtragicniejszy rozdział tej historii rozpoczął się 5 sierpnia 1944 roku. Tego dnia, w pierwszym dniu masowych mordów ludności cywilnej na Woli, Anna Janas została zamordowana w egzekucji przy ulicy Działdowskiej. Jej śmierć przypadła na czas jednej z największych zbrodni popełnionych na ludności cywilnej podczas Powstania Warszawskiego.

Celem tego opracowania nie jest jedynie opisanie śmierci Anny. Jest nim przede wszystkim przywrócenie jej pełnej, choć nie zawsze możliwej do odtworzenia, biografii. Za nazwiskiem zapisanym w wykazie ofiar kryła się bowiem konkretna osoba – córka Karola Ernesta i Heleny Brudlerów, siostra, żona Władysława Janasa i członkini warszawskiej rodziny, której życie zostało brutalnie przerwane w sierpniu 1944 roku.

W pracy nad opracowaniem rodzinny przekaz ustny potraktowano jako punkt wyjścia do poszukiwań, natomiast ustalenia biograficzne oparto przede wszystkim na zachowanych dokumentach archiwalnych i źródłach historycznych. Tam, gdzie nie udało się jednoznacznie ustalić faktów, pozostawiono znak zapytania lub wyraźnie zaznaczono charakter informacji. Takie podejście pozwala oddzielić to, co zostało potwierdzone dokumentem, od tego, co pozostało w rodzinnej pamięci.

Niniejsze opracowanie jest zatem próbą połączenia pamięci rodzinnej z dokumentem historycznym. Jego celem jest ocalenie od zapomnienia historii Anny Janas i przywrócenie jej miejsca zarówno w dziejach rodziny Janasów i Brudlerów, jak i w pamięci o cywilnych mieszkańcach Warszawy zamordowanych podczas rzezi Woli.

Każda ofiara miała własne życie, własną rodzinę i własną historię. Anna Janas miała również swoją.

a jako rodziców chrzestnych wskazano Jakóba Reicha oraz Matyldę Budowską z domu Jagodowską¹.

Informacja o zawodzie Karola Ernesta Brudlera ma szczególne znaczenie dla odtworzenia dziejów rodziny. W akcie urodzenia Anny z 1896 roku został on określony jako mistrz rzeźnicki. Informację tę potwierdza wpis w warszawskiej księdze adresowej z 1928 roku, w której Karol Ernest Brudler występuje jako rzeźnik. Oba źródła wskazują zatem na jego związek z rzemiosłem rzeźnickim, przy czym dzieli je ponad trzydzieści lat. W księdze adresowej z 1928 roku jego nazwisko zapisano błędnie jako „Buler”.

Anna przyszła na świat w rodzinie związanej z warszawską parafią ewangelicko-augsburską. Z późniejszych dokumentów wynika, że rodzina Brudlerów mieszkała przy ulicy Grzybowskiej 66, która w latach 20. XX wieku była miejscem zamieszkania kilku członków rodziny.

Matką Anny była Helena Brudler z domu Reich. Z późniejszego aktu jej zgonu wynika, że urodziła się w Warszawie jako córka Jakóba i Ewy z Geiglenów. Helena zmarła 18 maja 1932 roku w Szpitalu Ewangelickim w Warszawie, mając 63 lata. Jej córka Anna zginęła dwanaście lat później, 5 sierpnia 1944 roku.

Anna dorastała więc w warszawskiej rodzinie Brudlerów, której życie związane było przede wszystkim z okolicami ulicy Grzybowskiej oraz z parafią ewangelicko-augsburską. Rodzina była stosunkowo liczna. Wśród znanych dzieci Karola Ernesta i Heleny Brudlerów byli między

¹ Akt urodzenia Anny Brudler, nr 243, parafia ewangelicko-augsburska w Warszawie, 24 maja 1896 r.; Anna, ur. 13 maja 1896 r. w Warszawie, córka Karola Ernesta Brudlera i Heleny z domu Reich.

innymi Leopold, Aleksander i Robert Brudlerowie, których dalsze losy oraz rodzinne związki zostaną przedstawione w kolejnym rozdziale.

Informacje zawarte w akcie urodzenia Anny są szczególnie istotne dla odtworzenia jej pochodzenia rodzinnego. Dokument pozwala nie tylko ustalić datę i miejsce jej urodzenia oraz dane rodziców, lecz także potwierdza jej przynależność do warszawskiej społeczności ewangelickiej. Stanowi również ważny punkt odniesienia dla późniejszych dokumentów, w których Anna Brudler występuje już jako żona Władysława Janasa.

Rodzeństwo Anny Brudler

Anna Brudler, późniejsza żona Władysława Janasa, pochodziła z rodziny Karola Ernesta Brudlera i Heleny z Reichów. Akty małżeństw odnalezione w bazie Geneteka pozwalają potwierdzić troje jej rodzeństwa: Leopolda, Aleksandra i Roberta Brudlerów. W każdym z odnalezionych aktów jako rodzice nowożeńców występują Karol Ernest Brudler i Helena Reich.

Leopold Brudler i Stefania Dańska

Najwcześniej odnalezionym dokumentem jest akt małżeństwa Leopolda Brudlera, zawarty w 1913 roku w Warszawie, w parafii Wszystkich Świętych. Leopold Brudler poślubił Stefanię Dańską, córkę Józefa i Marcjanny z Czajków. Akt małżeństwa nosi numer 686. Księga przechowywana jest w Archiwum Archidiecezjalnym Warszawskim.

Kolejne informacje dotyczące Leopolda Brudlera odnajdujemy w prasie warszawskiej. Z artykułu zamieszczonego w „Robotniku” 2 lutego 1933 roku wynika, że Leopold Brudler przez wiele lat pracował w fabryce wyrobów cukierniczych Raszewskiego, gdzie otrzymywał wynagrodzenie w wysokości 700 zł miesięcznie. W 1931 roku został zwolniony z pracy. Ponieważ pracodawca nie chciał dobrowolnie uregulować wszystkich należności, Brudler wystąpił do Sądu Pracy, domagając się wypłaty zaległego wynagrodzenia oraz należnego odszkodowania.

W toku postępowania Brudler powołał na świadka Władysława Sobczyka, buchaltera zatrudnionego w firmie Raszewski, który znał wysokość jego rzeczywistych zarobków. Sobczyk zeznał jednak przed Sądem Pracy, że Brudler zarabiał jedynie 350 zł miesięcznie, podczas gdy Brudler twierdził, że jego faktyczne wynagrodzenie wynosiło 700 zł. Na podstawie tych zeznań Sąd Pracy oddalił jego roszczenia, a następnie Wydział Odwoławczy Sądu Okręgowego utrzymał wyrok w mocy.

Brudler, pozostając przez wiele miesięcy bez pracy i znajdując się w trudnej sytuacji materialnej, złożył następnie zawiadomienie do prokuratora, oskarżając Sobczyka o świadome złożenie fałszywych zeznań pod przysięgą. W procesie karnym Brudler wystąpił jako pokrzywdzony, a jego pełnomocnik domagał się zasądzenia od Sobczyka 1400 zł tytułem szkód i strat poniesionych wskutek fałszywych zeznań.

Postępowanie ujawniło również praktyki stosowane w fabryce Raszewskiego. Według ustaleń przedstawionych podczas rozprawy w 1930 roku pracownikom zakomunikowano 50-procentową redukcję wynagrodzeń, przy czym miała ona mieć charakter jedynie księgowy. Pracownicy mieli nadal otrzymywać dotychczasowe pensje, natomiast w dokumentacji księgowano tylko połowę faktycznych zarobków. Artykuł wskazuje, że takie rozwiązanie zastosowano również wobec Brudlera i Sobczyka.

Sprawa zakończyła się skazaniem Władysława Sobczyka za fałszywe zeznania. Sąd Okręgowy wymierzył mu 8 miesięcy więzienia oraz 1400 zł grzywny, przy czym połowę kary więzienia darowano na mocy amnestii.

Informacja prasowa pozwala więc uzupełnić wcześniejszy obraz Leopolda Brudlera. W latach 20. i na początku lat 30. XX wieku był on związany zawodowo z warszawskim przemysłem cukierniczym, a w 1931 roku, po zwolnieniu z pracy, prowadził spór sądowy z byłym pracodawcą o należne mu wynagrodzenie i odszkodowanie. W 1932 roku występuje już jako cukiernik, lat 40, zamieszkały w Wołominie, będąc jednym ze świadków zgłaszających zgon Heleny Brudler z Reichów.

8 miesięcy więzienia Za fałszywe zeznania w Sądzie Pracy

Tow. Leopold Brudler pracował przez wiele lat w fabryce wyrobów cukierniczych *Raszewski*, pobierając wynagrodzenie w wysokości 700 zł. mies. W r. 1931 został zwolniony z pracy, a że firma nie była skłonna uregulować jego należności dobrowolnie, zmuszony był wystąpić do Sądu Pracy z pretensją o niedopłacone mu w okresie 3 mies. pracy po 350 zł. mies., oraz o odszkodowanie za 1 miesiąc. (Odszkodowanie za 2 miesiące firma wypłaciła, nie chcąc jednak zgodzić się na wypłacenie przewidzianego ustawą odszkodowania za 3 miesiące).

Dla udowodnienia swoich pretensyj, tow. Brudler wezwał do Sądu Pracy, w charakterze świadka, kolegę swego, pracownika firmy *Raszewski*, buchaltera Władysława Sobczyka, który, z tytułu swej pracy, doskonale wiedział, jakie były zarobki powoda. Jakież było zdumienie i oburzenie tow. Brudlera, gdy badany w Sądzie Pracy, jako świadek, Sobczyk, oświadczył, iż faktyczne wynagrodzenie Brudlera wynosiło nie 700 zł. mies., lecz tylko 350, wobec czego nie się Brudlerowi od firmy nie należy.

Sąd Pracy, opierając się na zeznaniach Sobczyka, mającego widać nieślad powody, skłaniające go do krzywoprzysięstwa, oddalił pretensje Brudlera. Wydział odwoławczy Sądu Okręgowego nie dopuścił nowych świadków; również opierając się na zeznaniach Sobczyka, wyrok Sądu Pracy zatwierdził.

Brudler, widząc, że wskutek fałszywych zeznań Sobczyka nie nie zdoła uzyskać na drodze cywilnej, będąc bezrobotnym od wielu miesięcy i formalnie przymierając głodem z kilorgiem drobnych dzieci, złożył doniesienie do prokuratora, oskarżając Sobczyka o złożenie świadomie fałszywych zeznań pod przysięgą. Wczoraj odbyła się sprawa Sobczyka, oskarżonego o świadomie fałszywe zeznania pod przysięgą.

W imieniu pokrzywdzonego Brudlera powództwo cywilne zgłosił tow. adw. Kopankiewicz, żądając zasądzenia od Sobczyka 1400 zł. tytułem szkód i strat, poniesionych przez Brudlera wskutek fałszywych zeznań Sobczyka.

Na rozprawie w Sądzie Okręgowym, po zbadaniu szeregu świadków, wyszły na jaw rewelacyjne szczegóły gospodarki w firmie *Raszewski*.

Okazało się, że w r. 1930, a więc na rok przed oddaleniem Brudlera z pracy, *Raszewski* zawiadomił pracowników, że redukuje im o 50% pensje. jednocześnie zaznaczył, że jest to redukcja fikcyjna, gdyż firma jest obciążona zbyt dużymi podatkami i świadczeniami społecznymi, wobec czego księgować się będzie tylko połowę faktycznych zarobków pracowników. Co p. *Raszewski* wykombinował, wprowadzono w życie. Zarówno Brudlerowi i Sobczykowi wypłacono pensje w dawnej wysokości, a księgowano tylko połowę.

Sobczyk, jako buchalter, dobrze wiedział o tem nadużyciu pracodawcy, ale nie zawałał się w Sądzie Pracy zeznać fałszywie na szkodę pracownika.

Sąd Okręgowy skazał Sobczyka na 8 mies. więzienia, zasądzając jednocześnie od niego na rzecz Brudlera powództwo cywilne, w wysokości 1400 zł.

Połowę kary Sąd darował Sobczykowi, na mocy amnestii.

I. K.

Źródło: „Robotnik. Organ Centralny PPS”, 2 lutego 1933, s. 3.

Syn Leopolda – Edward Brudler

Edward Brudler, syn Leopolda i Stefanii z domu Dańskiej, urodził się 24 grudnia 1923 roku w Warszawie. Podczas Powstania Warszawskiego walczył w szeregach Armii Krajowej, a po jego upadku dostał się do niewoli niemieckiej. Był więziony m.in. w Stalagu 344 Lamsdorf, a następnie w Stalagu VIII C w Żaganiu. Niewolę przeżył i został zwolniony 1 lutego 1945 roku. Zmarł 3 kwietnia 1988 roku w Warszawie, mając 64 lata.^{2 3}

Jego wojenne losy stanowią ważny element historii rodziny Brudlerów. W tym samym czasie, gdy Edward walczył w Powstaniu Warszawskim jako żołnierz Armii Krajowej, jego ciotka Anna Janas znalazła się wśród cywilnych mieszkańców Woli, którzy padli ofiarą niemieckich egzekucji.

Aleksander Brudler i Alfreda Parzuchowska

Kolejnym bratem Anny był Aleksander Brudler. Dnia 6 czerwca 1925 roku zawarł małżeństwo w parafii pw. św. Stanisława na warszawskiej Woli. Jego żoną została Alfreda Parzuchowska, córka Andrzeja i Antoniny z Manowieckich. Z indeksu wynika, że Aleksander miał wówczas 24 lata, był kawalerem i cukiernikiem, urodzonym w parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie. Mieszkał przy ulicy Grzybowskiej 66, a więc pod tym samym adresem, który znamy z aktu małżeństwa jego siostry Anny z 1926 roku. Akt małżeństwa Aleksandra nosi numer 215, a księga przechowywana jest w Archiwum Archidiecezjalnym Warszawskim. Aleksander Brudler zmarł 9 stycznia 1945 roku w Rożkach, mając 45 lat. W akcie zgonu odnotowano, że był stałym mieszkańcem Warszawy, czasowo przebywającym w Rożkach. Pozostawił żonę Alfredę z domu Parzuchowską⁴.

Robert Brudler i Irena Feliksa Gaza

Najmłodszym z odnalezionych dotąd braci Anny Brudler był Robert Brudler. Jego małżeństwo z Ireną Feliksą Gazą zostało zawarte 27 grudnia 1928 roku w Warszawie, w parafii pw.

² Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, IPN GK 188/39, s. 4; Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu, WAST-St.344, I. 354 PW; Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, nr K6012317

³ Źródło: Muzeum Powstania Warszawskiego, „Powstańcze biogramy”, Edward Brudler ps. „Linka”. [Edward Brudler – Powstańcze biogramy, Muzeum Powstania Warszawskiego](#)

⁴ Akt zgonu Aleksandra Brudlera, nr 3/1945, parafia Kowala-Stępocina, miejscowość Rożki; wpis w indeksie Geneteki: Aleksander Brudler, syn Karola i Heleny z domu Reich, zm. 9 stycznia 1945 r. w Rożkach, w wieku 45 lat.

Najświętszego Zbawiciela. Zachowany akt małżeństwa nr 458 pozwala uzupełnić i uszczegółowić informacje znane z indeksu Geneteki⁵.

458
458 Dnia 27 w Warszawie w kancelarii para-
fii Zbawiciela, dnia dwudziestego siódmego grud-
nia tysiąc dziewięćset dwudziestego ósmego roku o
godzinie ómej. Miałom wyświadzić w obecności świad-
ków: Pania Eryktyewna Gajdara i Wacława Gajdara
drukarsza, pełnoletnich zamieszkałych w Warszawie w
stanie druzgorym zawarły zostali religijny związek
matrimonijalny między: Robertem Brudlerem, lat
dwadzieścia trzy liczącym, kawalerem, cudzoziemcem,
urodzonym w Warszawie, synem Karola i Heleny
z Reichów, zamieszkałym w Warszawie przy ulicy
Czyżbowski, pod numerem rezydencyjnym roztym,
a Ireną Feliksa Gajdara, lat trzydzieści trzy
liczącą, panną przy rodzicach, urodzoną w
Pruszkowie w starostwie Warszawskim, córką Pania
i Władysława z Łyglwiskich zamieszkałą w War-
sawie, przy ulicy Litewskiej pod numerem dwo-
mastyem. Matrimonijstwo to poprzedziły trzy razowi-
dri ogłoszone w kościele katolickim w dniach:
jedenaście, osiemnastym i dwudziestym pię-
tym listopada, roku bieżącego. Wydana
od rządu wyprawa dla namacznego, redi-
lona została przez Arcybiskupa Warszawskie-
go w dniu druzgorym listopada, roku bie-
żącego, za numerem pięć tysięcy osiemsetym
pięćdziesiątym. Noworodźbini świadczący ze in-
teresy przedślubnej nie zawarli. Obraz re-
ligijny dopełniony został w kościele katolickim
przez księdza Edwarda Cwiklińskiego, wikariusza
miejscowego. Akt ten noworodźbionym i świad-
kom przeczytany, przez nas i przez nich podpi-
sany został. —

Robert Brudler Irena Gajdara
Jan Grudziński Wacław Gajdara

⁵ Źródło: Akt małżeństwa nr 458, Robert Brudler i Irena Feliksa Gajdara, parafia pw. Najświętszego Zbawiciela w Warszawie, 27 grudnia 1928 roku; księga przechowywana w Archiwum Państwowym w Warszawie.

Robert Brudler był kawalerem, urodzonym w Warszawie, synem Karola i Heleny z Reichów. W chwili zawarcia małżeństwa mieszkał w Warszawie przy ulicy Grzybowskiej 66 i wykonywał zawód cukiernika. Wskazanie w akcie rodziców Roberta potwierdza jego przynależność do rodziny Brudlerów, a tym samym jego pokrewieństwo z Anną Brudler, córką Karola Ernesta i Heleny z Reichów.

Jego przyszła żona, Irena Feliksa Gaza, była córką Jana i Władysławy z Żyglińskich. Urodziła się 10 września 1895 w Pruszkowie i przed ślubem mieszkała w Warszawie przy ulicy Litewskiej 12. Akt małżeństwa pozwala więc dokładniej określić jej pochodzenie oraz miejsce zamieszkania przed zawarciem związku.

Małżeństwo poprzedziły trzy zapowiedzi, ogłoszone w kościele parafialnym w dniach 9, 16 i 23 grudnia 1928 roku. Obrzędu religijnego dopełnił miejscowy wikariusz ks. Edward Świerczyński. Nowożeńcy oświadczyli, że nie zawarli wcześniej umowy przedślubnej.

Małżeństwo Roberta Brudlera i Ireny Feliksy Gazy ma znaczenie nie tylko dla odtworzenia genealogii rodziny Anny Janas. Dokument pozwala również połączyć późniejsze informacje dotyczące Ireny Brudler z jej mężem Robertem. W bazie „Ofiary cywilne” Muzeum Powstania Warszawskiego figuruje bowiem Irena Brudler z domu Gaza, której ostatni znany adres zamieszkania określono jako Warszawa, ul. Litewska 12/28.

Zestawienie obu źródeł jest szczególnie interesujące. Akt małżeństwa z 1928 roku wskazuje Irenę Feliksę Gazę jako mieszkankę ulicy Litewskiej 12, natomiast dokumentacja dotycząca cywilnych ofiar Powstania Warszawskiego podaje adres Litewska 12/28. Pozwala to z dużym prawdopodobieństwem utożsamić Irenę Feliksę Gazę, późniejszą Irenę Brudler, z osobą ujętą w ewidencji ofiar Powstania Warszawskiego.

Irena Brudler – cywilna ofiara Powstania Warszawskiego

Los Ireny Brudler jest kolejnym tragicznym wątkiem w historii rodziny związanej z Anną Janas. Nie zachowały się jednak – przynajmniej w dotychczas zgromadzonych materiałach – informacje pozwalające ustalić dokładną datę, miejsce i okoliczności jej śmierci. Dlatego jej wojenny los należy pozostawić jako wymagający dalszych badań.

Odnalezione akty małżeństw rodzeństwa pozwalają spojrzeć na rodzinę Brudlerów jako na rodzinę mocno związaną z Warszawą. Szczególnie interesująca jest ulica Grzybowska 66, która

pojawia się w dokumentach dotyczących kilku członków rodziny. Pod tym adresem mieszkała Helena Brudler, matka Anny, aż do swojej śmierci w 1932 roku. W 1925 roku mieszkał tam również jej syn Aleksander, a rok później pod tym samym adresem mieszkała Anna Brudler, która 24 stycznia 1926 roku poślubiła Władysława Janasa.

Zestawienie tych dokumentów pozwala więc odtworzyć część rodzinnego kręgu Anny Brudler. Jej rodzeństwo tworzyło kolejne warszawskie gospodarstwa rodzinne, a zachowane akty małżeństw pokazują zarówno ich związki rodzinne, jak i miejsca zamieszkania. Nie można jednak na podstawie odnalezionych dotąd aktów stwierdzić, że Leopold, Aleksander i Robert byli całym rodzeństwem Anny. Dalsza kwerenda aktów urodzeń i małżeństw rodziny Brudlerów może pozwolić ustalić, czy Karol Ernest i Helena mieli również inne dzieci⁶.

⁶ Źródła: indeksy aktów małżeństw w bazie Geneteka, Polskie Towarzystwo Genealogiczne: Leopold Brudler – akt nr 686, Warszawa, parafia Wszystkich Świętych, 1913 r.; Aleksander Brudler – akt nr 215, Warszawa, parafia św. Stanisława, 1925 r.; Robert Brudler – akt nr 458, Warszawa, parafia Najświętszego Zbawiciela, 1928 r. Księgi: Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie oraz Archiwum Państwowe w Warszawie. [Geneteka – baza indeksów genealogicznych](#)

Małżeństwo Anny Brudler i Władysława Janasa

Dnia 24 stycznia 1926 roku w Warszawie, w kościele parafialnym pw. Świętego Stanisława, zawarte zostało małżeństwo pomiędzy Władysławem Janasem a Anną Brudler⁷.

Archiwum Główne
A K T
K. 3322W18

21. Dnia 24 w Warszawie w parafii Świętego Stanisława, dnia dwadziestego czwartego stycznia tysiąc dziewięćset dwadziestego szóstego roku o godzinie siódmej rano. Władysław przystąpił, że w obecności pięciu świadków: Edwarda Brudlera, cukiernika, przy ulicy Strybowskijskiej pod numerem siedemdziesiątym szóstym zamieszkałego i Ładysława Kurasa, elektryka, przy ulicy Porębskiej pod numerem siedemdziesiątym czwartym zamieszkałego, w dniu dzisiejszym zawarte zostało religijne uroczystość powziętych Władysławem Janas, kawalerem, kucharzem, Hydrym, jestem lub najgrym, przy ulicy Bemowa pod numerem osiemdziesiątym dwunastym zamieszkałym, w parafii Kraszewicza urodzonym, synem Aleksandra i Konstancji z Kłobuckich, matronki Janas-a Anny Brudler panicy, przy rodzicach, dwadzieścia lat, jestem lub najgrym, przy ulicy Strybowskijskiej pod numerem siedemdziesiątym szóstym zamieszkałym, w parafii Ewangelicko-Anglikańskiej w Warszawie urodzonej, córką Karola Ernesta Helemy z domu Reich, matronki Brudler. Matronki to, po przadkach, trzy przednich zapowiedzi w religijnej księgach parafialnych: Księgi, dziesiętego i siedemnastego dyktanda woli Kungerskiego ogłosiła. Od numeracji religijnej matronki. została dyspensacja przez Kancelarię Księżką za numerem dwadzieścia cztery dziesiątym dziesiątym, która matronki oświadczyli, że umowy przednich, między sobą nie zawarli. Obowiązki religijne dopięty zostały przez księga Bronisława Kuzmickiego, który węgry wziętych Kłobuckich uroczystości i świadków przystąpił przez siebie i przez siebie podpisany został.

K. Lewandowski

Władysław Janas
Edward Brudler
Ładysław Kuras
Anna Brudler

⁷ Akt małżeństwa nr 21 Anny Brudler i Władysława Janasa, sporządzony w parafii pw. Świętego Stanisława w Warszawie dnia 24 stycznia 1926 roku. Księga przechowywana w Archiwum Archidiecezjalnym Warszawskim. Akt dostępny w bazie Geneteka prowadzonej przez Polskie Towarzystwo Genealogiczne. [Geneteka – baza indeksów genealogicznych](#)

Związek został zapisany w akcie małżeństwa nr 21 sporządzonym w parafii św. Stanisława. Władysław Janas urodził się 13 czerwca 1894 roku w Czajkowie, należącym wówczas do parafii Kraszewice. Był synem Antoniego Janasa i Konstancji z Zabłockich. Jego akt urodzenia pokazuje, że rodzice zawarli małżeństwo w parafii Kraszewice 4 lutego 1894 roku, a więc na kilka miesięcy przed jego narodzinami. Władysław urodził się zatem już jako dziecko małżonków Antoniego i Konstancji Janasów. Późniejsze dopiski zamieszczone na akcie urodzenia stanowią dodatkowy element dokumentacji jego biografii⁸.

W chwili zawarcia małżeństwa Władysław miał 31 lat, był kawalerem i pracował jako ślusarz. Mieszkał w Warszawie przy ulicy Bema 89. Akt małżeństwa podaje, że urodził się w parafii Kraszewice, co potwierdza jego związki rodzinne z miejscowością i okolicą, z której wywodzili się Janasowie.

Jego przyszła żona, Anna Brudler, miała w chwili ślubu 29 lat. Była panną i mieszkała wraz z rodzicami przy ulicy Grzybowskiej 66 w Warszawie. Urodziła się 13 maja 1896 roku w Warszawie i była córką Karola Ernesta Brudlera i Heleny z Reichów. Jej rodzina była związana z warszawską społecznością ewangelicko-augsburską.

Małżeństwo Anny i Władysława było związkiem osób wywodzących się z różnych środowisk wyznaniowych. Anna pochodziła z rodziny ewangelicko-augsburskiej, natomiast ślub został zawarty w kościele rzymskokatolickim pw. Świętego Stanisława. W akcie małżeństwa odnotowano, że z powodu różnicy religii została udzielona dyspensa przez arcybiskupa warszawskiego pod numerem 249.

Zawarcie małżeństwa poprzedziły trzy zapowiedzi przedślubne, ogłoszone w kościele parafialnym 3, 10 i 17 stycznia 1926 roku. Anna i Władysław oświadczyli, że nie zawarli między sobą umowy przedślubnej. Obrzędu religijnego dopełnił ks. Bronisław Lewandowski, miejscowy wikariusz.

Świadcami zawarcia małżeństwa byli Edward Brudler, cukiernik, zamieszkały przy ulicy Grzybowskiej 66, oraz Ładysław Karan, elektrotechnik, mieszkający przy ulicy Grzybowskiej 74. Obecność Edwarda Brudlera wśród świadków jest dodatkowym świadectwem rodzinnego otoczenia Anny w chwili zawierania małżeństwa.

⁸ Akt urodzenia Władysława Janasa, 13 czerwca 1894 r., Czajków (parafia Kraszewice), z późniejszymi adnotacjami.

Małżeństwo połączyło więc dwie rodziny związane z Warszawą i jej okolicami. Anna pochodziła z warszawskiej rodziny Brudlerów, natomiast korzenie Władysława prowadziły do Czajkowa i parafii Kraszewice. W akcie małżeństwa wyraźnie zaznaczono zarówno miejsce jego urodzenia, jak i imiona jego rodziców – Antoniego i Konstancji z Zabłockich Janasów. Związek Anny Brudler i Władysława Janasa trwał do tragicznej śmierci Anny 5 sierpnia 1944 roku. Tego dnia Anna, mieszkająca wówczas przy ulicy Działdowskiej 5 na warszawskiej Woli, została zamordowana w wyniku egzekucji. Dalsze losy Władysława, w tym okoliczności jego ocalenia oraz jego życie po śmierci Anny, zostaną przedstawione w dalszej części opracowania.

Małżeństwo zawarte 24 stycznia 1926 roku stanowi ważny punkt w biografii Anny Janas. To właśnie od tego momentu Anna Brudler zaczęła występować w dokumentach pod nazwiskiem Janas. Akt małżeństwa pozwala jednocześnie połączyć historię warszawskiej rodziny Brudlerów z rodziną Janasów wywodzącą się z okolic Kraszewic i Czajkowa.

Dalsze losy małżeństwa Anny i Władysława Janasów pozostają jak dotąd słabo rozpoznane. W trakcie przeprowadzonych poszukiwań nie udało się odnaleźć informacji wskazujących, aby z ich związku urodziły się dzieci. Nie oznacza to jednak, że małżeństwo bezdzietne było – obecny stan zachowanych i odnalezionych źródeł nie pozwala jedynie na potwierdzenie posiadania przez nich potomstwa.

Niewiele wiadomo również o życiu Anny i Władysława w latach po zawarciu małżeństwa. Dotychczas nie udało się odnaleźć dokumentów pozwalających odtworzyć ich miejsce zamieszkania, sytuację rodzinną czy zawodową w okresie między 1926 a 1944 rokiem. Wiadomo jedynie, że w chwili śmierci Anna mieszkała przy ulicy Działdowskiej 5 na warszawskiej Woli.

Luka ta pozostaje jednym z niewyjaśnionych fragmentów ich wspólnej historii. Być może dalsze poszukiwania archiwalne pozwolą w przyszłości odnaleźć dokumenty, które uzupełnią wiedzę o osiemnastu latach małżeństwa Anny i Władysława Janasów, zakończonego tragicznie śmiercią Anny w sierpniu 1944 roku.

Śmierć Heleny Brudler

Losy rodziny Anny Brudler-Janasy można uzupełnić o informacje dotyczące śmierci jej matki, Heleny Brudler z domu Reich. Z aktu zgonu nr 122, sporządzonego w warszawskiej parafii ewangelicko-augsburskiej 20 maja 1932 roku, wynika, że Helena Brudler zmarła 18 maja 1932 roku o godzinie 22.30 w Warszawie, w Szpitalu Ewangelickim. Miała 63 lata.

A 122.

Zmarła się w Warszawie, w parafii ewangelicko-augsburskiej dnia dwudziestego maja, roku tysiąc dziewięćset trzydziestego drugiego, o godzinie wpół do jedenaście rano. Stawili się: Leopold Brudler, cukiernik, lat czterdzieści i Leokadja Koczowska, żona przemysłowca, lat czterdzieści dwa, mieszkający w Wołominie, dając w Warszawie zamieszkałe i oznajmił, że dnia osiemnastego maja, roku bieżącego, o godzinie wpół do jedenastej wieczorem w Warszawie, w Szpitalu Ewangelickim zmarła ostatnio przy ulicy Grzybowskiej numer sześćdziesiąt sześć zamieszkała Helena Brudler z Reichów, wdowa po zmarłym mążniku Karolu Erneście Brudlerze, lat sześćdziesiąt trzy lat, urodzona w Warszawie, córka Jakóba i Ewy z Geiglenów. Po przekonaniu się naocznie o zgonie Heleny Brudler z Reichów, akt ten stawającym został odczytany, przez nich i Leopolda Brudlera przez Nas podpisany

Leokadja Koczowska

Mr. Hugo Hoff
Pastor

W akcie podano, że była wdową po Karolu Erneście Brudlerze, który był z zawodu rzeźnikiem. Podano również, że Helena urodziła się w Warszawie i była córką Jakóba i Ewy z Geiglenów. Jej ostatnim miejscem zamieszkania była ulica Grzybowska 66 w Warszawie – ten sam adres, pod którym wcześniej wraz z rodziną mieszkała jej córka Anna Brudler. Informacja ta wskazuje na ciągłość rodzinnego związku z tym miejscem. Zgon Heleny zgłosili Leopold Brudler (syn zmarłej), cukiernik, lat 40, zamieszkały w Wołominie, oraz Leokadja Koczowska, żona przemysłowca, lat 42, zamieszkała w

Warszawie. Z treści aktu wynika, że osoby zgłaszające znały zmarłą i przekazały informacje potrzebne do sporządzenia aktu zgonu.

Śmierć Heleny nastąpiła 12 lat przed śmiercią jej córki Anny. W 1932 roku Anna miała 36 lat. Jej późniejszy los, zakończony tragiczną śmiercią 5 sierpnia 1944 roku podczas egzekucji na Woli, przypadł już na czas wojny i niemieckiej okupacji Warszawy. W chwili śmierci matki Anna była już dorosłą kobietą i od sześciu lat pozostawała żoną Władysława Janasa.

Akt zgonu Heleny Brudler jest również ważnym dokumentem genealogicznym. Potwierdza bowiem jej nazwisko panieńskie Reich, imiona rodziców – Jakóba i Ewę z Geiglenów – oraz jej związki z warszawską parafią ewangelicko-augsburską. Tym samym pozwala poszerzyć wiedzę o rodzinie, z której pochodziła Anna Janas, i stanowi punkt wyjścia do dalszych badań nad wcześniejszymi pokoleniami rodziny Reich i Geiglen⁹.

Helena Brudler została pochowana prawdopodobnie na jednym z warszawskich cmentarzy związanych ze społecznością ewangelicko-augsburską, jednak na obecnym etapie badań brak informacji pozwalających jednoznacznie wskazać miejsce jej pochówku.

Dalszych informacji o rodzinie Heleny Brudler z domu Reich dostarcza akt zgonu jej brata Antoniego Reicha¹⁰.

Warszawie
GEIGLEN
206
206 -
Zmarł w Warszawie, w Parafii Ewangelicko-Augsburskiej, dnia
trzynastego października, roku tysiące dwieście trzydziestego
siódmego, o godzinie wprost do dwunastej przed południem. Stanili się: Prostr-
Bardwick, lat czterdziestu czterech i Leon Górski, lat trzydziestu trzech,
postronnie sepialni, w Warszawie zamieszkałi i oświadczili że dnia
dwunastego października, roku bieżącego, o godzinie wprost do czwartej
popołudniu, w Warszawie, w Sepialu Ewangelickim zmarł ostatnio
w Warszawie, myśliwi Górski pod numerem dwunastym za-
mieszkały Antoni Reich, urodzony lat sześćdziesiąt osiem bieżący
urodzony w Warszawie, syn Jakóba i Ewy z domu Geiglen,
postronni jego siostrzy: Ewa, Marija i Władysław z domu Ketzlaff.
Po przekonaniu się nowożeńcu o zgonie Antoniego Reicha, ak-
tu niepisaniemym stawajemy ostatni odczytany, przez
nas tylko podpisany. -
K. Ruzo
Pastor

⁹ Źródło: Akt zgonu nr 122, parafia ewangelicko-augsburska w Warszawie, 20 maja 1932 r.; Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie. Indeks aktu: Geneteka, Polskie Towarzystwo Genealogiczne.

Zmarł on 2 października 1936 roku w Szpitalu Ewangelickim w Warszawie. W chwili śmierci miał, według aktu, 64 lata i był emerytem. Jego ostatnim miejscem zamieszkania była ulica Górczewska 12 w Warszawie.

Antoni Reich urodził się w Warszawie i był synem Jakóba i Ewy. Pozostawił żonę Marię Walerię z domu Netzlaff. Zgon został odnotowany w akcie nr 206 parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie¹¹.

Informacja ta jest istotna dla odtworzenia historii rodziny Anny Janas, ponieważ Antoni Reich był bratem jej matki, Heleny Brudler z domu Reich, a tym samym wujem Anny. W akcie zgonu Antoniego ponownie pojawia się para rodziców Jakób i Ewa, znana również z aktu zgonu Heleny z 1932 roku. Dokument ten stanowi zatem dodatkowe źródło pozwalające potwierdzić więzi rodzinne w pokoleniu poprzedzającym Annę.

¹¹ Źródło: Akt zgonu nr 206, parafia ewangelicko-augsburska w Warszawie, 1936 r.; indeks aktu w bazie Geneteka, Polskie Towarzystwo Genealogiczne. Nazwisko matki Antoniego wymaga weryfikacji na podstawie skanu aktu.

Śmierć Anny Janas

Anna Janas z domu Brudler zginęła 5 sierpnia 1944 roku na warszawskiej Woli. Miała wówczas 49 lat. Była mieszkanką domu przy ulicy Działdowskiej 5, gdzie mieszkała wraz z rodziną. Jej śmierć przypadła na pierwszy dzień masowych egzekucji ludności cywilnej Woli, które rozpoczęły się 5 sierpnia 1944 roku, w trakcie Powstania Warszawskiego. W dokumentacji Muzeum Powstania Warszawskiego jako miejsce śmierci Anny Janas wskazano „Działdowska – egzekucja”. Zapis ten pozwala przyjąć, że została zamordowana w wyniku egzekucji przeprowadzonej przez Niemców, choć zachowane źródła nie pozwalają obecnie odtworzyć dokładnych okoliczności jej śmierci¹².

¹² Dane dotyczące Anny Janas: ur. 13 maja 1896 r. w Warszawie, zm. 5 sierpnia 1944 r. w Warszawie przy ul. Działdowskiej w wyniku egzekucji; ostatnie miejsce zamieszkania: Warszawa, ul. Działdowska 5. Źródło: Archiwum Państwowe w Warszawie, zespół nr 655 Sąd Grodzki w Warszawie, sygn. 1/1557; dane opublikowane w bazie „Ofiary cywilne” Muzeum Powstania Warszawskiego, biogram „Anna Janas”. [Anna Janas – Ofiary cywilne, Muzeum Powstania Warszawskiego](#)

Rzeź Woli – kontekst historyczny

Data śmierci Anny przypada na jeden z najtragiczniejszych dni w historii warszawskiej Woli. 5 sierpnia 1944 roku, określany jako „czarna sobota”, rozpoczęły się na masową skalę niemieckie mordy na ludności cywilnej tej dzielnicy. Równoległe z działaniami wojskowymi prowadzonymi w kierunku centrum Warszawy oddziały niemieckie oraz podporządkowane im formacje dokonywały masowych egzekucji mieszkańców Woli. Ludność była zabijana w mieszkaniach, piwnicach, na podwórzach i ulicach, a następnie także w wybranych miejscach masowych egzekucji¹³.

Szczególnie istotne dla historii Anny Janas jest położenie ulicy Działdowskiej. W relacjach dotyczących wydarzeń z 5 sierpnia zachowały się informacje o mieszkańcach tej ulicy, którzy wraz z ludnością z sąsiednich ulic byli wypędzani ze swoich domów i kierowani w miejsca koncentracji ludności przeznaczone następnie do egzekucji. Wydarzenia rozgrywające się w tym rejonie stanowią bezpośredni kontekst śmierci Anny Janas. Jej ostatnim znanym miejscem zamieszkania był dom przy ulicy Działdowskiej 5, a w dokumentacji dotyczącej ofiar cywilnych jako miejsce jej śmierci wskazano: „Działdowska – egzekucja.

Skala zbrodni popełnionych na Woli w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku była ogromna. Dokładna liczba zamordowanych mieszkańców nie jest znana. Instytut Pamięci Narodowej podaje, że współczesne szacunki liczby ofiar niemieckich zbrodni na Woli w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku wynoszą od 38 do 65 tysięcy osób. Ustalenie dokładnej liczby ofiar utrudniają między innymi niewielka liczba ocalałych świadków oraz późniejsze działania Niemców mające na celu zatarcie śladów zbrodni.

W tym rejonie rozgrywały się wydarzenia, które stanowią bezpośredni kontekst śmierci Anny Janas. Jej ostatnim znanym miejscem zamieszkania był dom przy ulicy Działdowskiej 5, a w dokumentacji dotyczącej ofiar cywilnych jako miejsce jej śmierci wskazano: „Działdowska – egzekucja”. Nie zachowała się dotychczas dokumentacja pozwalająca dokładnie odtworzyć ostatnie chwile jej życia ani ustalić miejsce samej egzekucji. Informacja zamieszczona w bazie „Ofiary cywilne” Muzeum Powstania Warszawskiego określa jednak jednoznacznie datę jej śmierci na 5 sierpnia 1944 roku, miejsce – Działdowską, a sposób śmierci – egzekucję. Dane

¹³ Maciej Żuczkowski, „Rzeź Woli”, Instytut Pamięci Narodowej, materiał poświęcony niemieckim zbrodniom na ludności cywilnej Woli w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń 5 sierpnia 1944 r. [Instytut Pamięci Narodowej – „Rzeź Woli”](#)

te pochodzą z kwerendy archiwalnej, w której wskazano również zasób Archiwum Państwowego w Warszawie, zespół nr 655 Sąd Grodzki w Warszawie, sygn. 1/1557. Według przekazu rodzinnego Anna Janas została pochowana w mogile zbiorowej, podobnie jak wielu mieszkańców Woli zamordowanych podczas masowych egzekucji. Informacja ta nie została dotąd potwierdzona odnalezionym dokumentem archiwalnym, dlatego należy traktować ją jako świadectwo rodzinnej pamięci. Nie udało się dotychczas ustalić indywidualnego miejsca pochówku Anny Janas. Nie udało się również ustalić, w jakich okolicznościach jej mąż, Władysław Janas, uniknął losu żony i innych mieszkańców Woli. Wiadomo, że przeżył wojnę i żył jeszcze około dwudziestu lat po śmierci Anny. Okoliczności jego ocalenia oraz jego dalsze losy pozostają obecnie nieznane i wymagają dalszych poszukiwań.

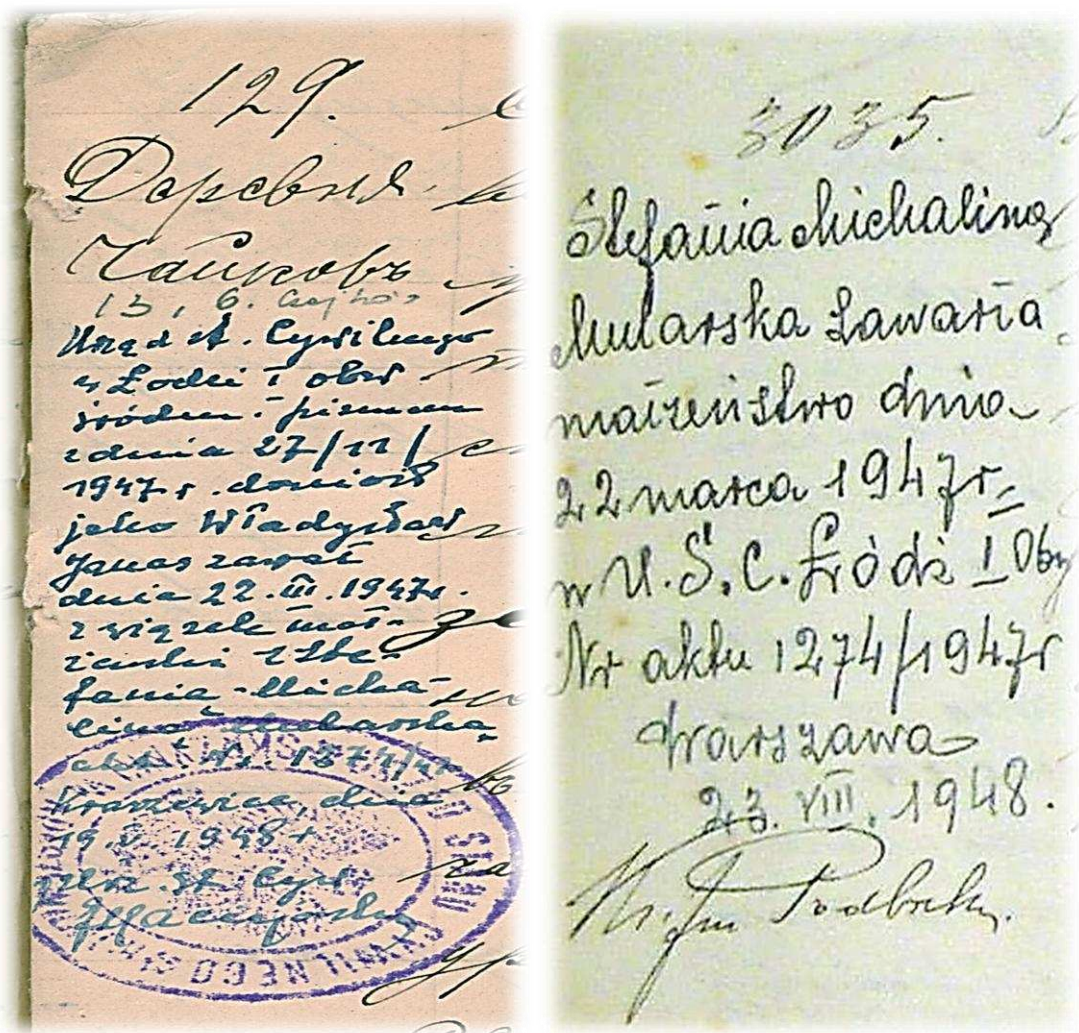
Śmierć Anny Janas pozostaje więc udokumentowanym, choć nie w pełni poznanym epizodem tragedii ludności cywilnej Woli. Zachowane źródła pozwalają określić jej wiek, adres zamieszkania, datę i miejsce śmierci, a także wskazać, że zginęła w wyniku egzekucji. Rodzinny przekaz o jej pochówku oraz nieznane okoliczności ocalenia Władysława Janasa pozostawiają natomiast przestrzeń dla dalszych badań¹⁴.

¹⁴ Źródła: Archiwum Państwowe w Warszawie, zespół nr 655 Sąd Grodzki w Warszawie, sygn. 1/1557; Muzeum Powstania Warszawskiego, baza „Ofiary cywilne”, Anna Janas; Maciej Żuczkowski, „Rzeź Woli”, Instytut Pamięci Narodowej.

Dalsze losy Władysława Janasa

Śmierć Anny Janas 5 sierpnia 1944 roku nie zakończyła życia jej męża. Władysław Janas przeżył wojnę, choć dotychczas zgromadzone źródła nie pozwalają ustalić, w jakich okolicznościach uniknął losu tysięcy mieszkańców Woli zamordowanych w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego.

Po zakończeniu wojny jego dalsze losy związane były z Łodzią. Tam, 22 marca 1947 roku, zawarł małżeństwo ze Stefanią Michaliną Mularską, urodzoną 10 listopada 1911 roku w Warszawie, córką Wacława i Anny z Józwicków¹⁵. Z tego związku pochodził syn Stefan Janas, urodzony w 1952 roku.

¹⁵ Akt urodzenia Stefanii Michaliny Mularskiej nr 3035, Warszawa, parafia pw. Świętego Stanisława, 1911 r.; urodzona 10 listopada 1911 r., córka Wacława i Anny z Józwicków. W akcie zamieszczono późniejszą adnotację o zawarciu przez nią małżeństwa z Władysławem Janasem w Łodzi dnia 22 marca 1947 r. Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie; indeks Geneteka.

Małżeństwo ze Stefanią zakończyło się przed zawarciem przez Władysława kolejnego związku. Po jej śmierci Władysław ponownie zawarł związek małżeński. 20 grudnia 1962 roku w Łodzi, w parafii Polesie, poślubił Helenę Ogińską. Było to jego trzecie małżeństwo.

Władysław Janas zmarł około 1964 roku. Oznacza to, że po śmierci Anny żył jeszcze około dwudziestu lat. Jego powojenne losy pokazują więc dalszy ciąg życia człowieka, który w sierpniu 1944 roku utracił żonę, a następnie rozpoczął nowe życie w powojennej Łodzi.

Historia Władysława pozostaje jednak w pewnym stopniu niepełna. Nie znamy obecnie okoliczności jego ocalenia z rzezi Woli ani nie wiemy, gdzie przebywał bezpośrednio po śmierci Anny. Odpowiedzi na te pytania wymagałyby dalszej kwerendy w dokumentach dotyczących ludności Warszawy wysiedlonej po Powstaniu Warszawskim oraz w powojennych aktach łódzkich.

W ten sposób losy Władysława tworzą swoiste dopełnienie historii Anny Janas. Ona zginęła 5 sierpnia 1944 roku na Woli, on przeżył wojnę i po jej zakończeniu związał swoje życie z Łodzią. Ostatnie dwadzieścia lat jego życia przypadło już na zupełnie inną rzeczywistość – powojenną Polskę, w której próbował odbudować swoje życie rodzinne¹⁶.

¹⁶ Źródła: Akty małżeństw Władysława Janasa:

– z Anną Brudler, Warszawa, 24 stycznia 1926 r., akt nr 21;

– ze Stefanią Michaliną Mularską, Łódź, 22 marca 1947 r.;

– z Heleną Ogińską, Łódź, parafia Polesie, 20 grudnia 1962 r.

Kalendarium życia

Anny Janas z domu Brudler (1896–1944)

13 maja
1896

Urodziła się Anna Brudler w Warszawie, córka Karola Ernesta Brudlera i Heleny z domu Reich.

20 maja
1896

Sporządzono akt jej urodzenia nr 243 w parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie.

24 stycznia
1926

Zawarła związek małżeński z Władysławem Janasem w kościele parafialnym pw. św. Stanisława w Warszawie.

18 maja
1932

Zmarła jej matka, Helena Brudler z domu Reich, w Szpitalu Ewangelickim w Warszawie.

1926–1944

Okres wspólnego życia Anny i Władysława Janasów pozostaje dotychczas słabo udokumentowany. Nie odnaleziono informacji potwierdzających, aby z ich małżeństwa urodziły się dzieci.

5 sierpnia
1944

Zginęła w egzekucji przy ulicy Działdowskiej na warszawskiej Woli, w czasie masowych mordów ludności cywilnej podczas rzezi Woli.

po 5 sierpnia
1944

Nie ustalono indywidualnego miejsca jej pochówku. Według przekazu rodzinnego została pochowana w mogile zbiorowej.

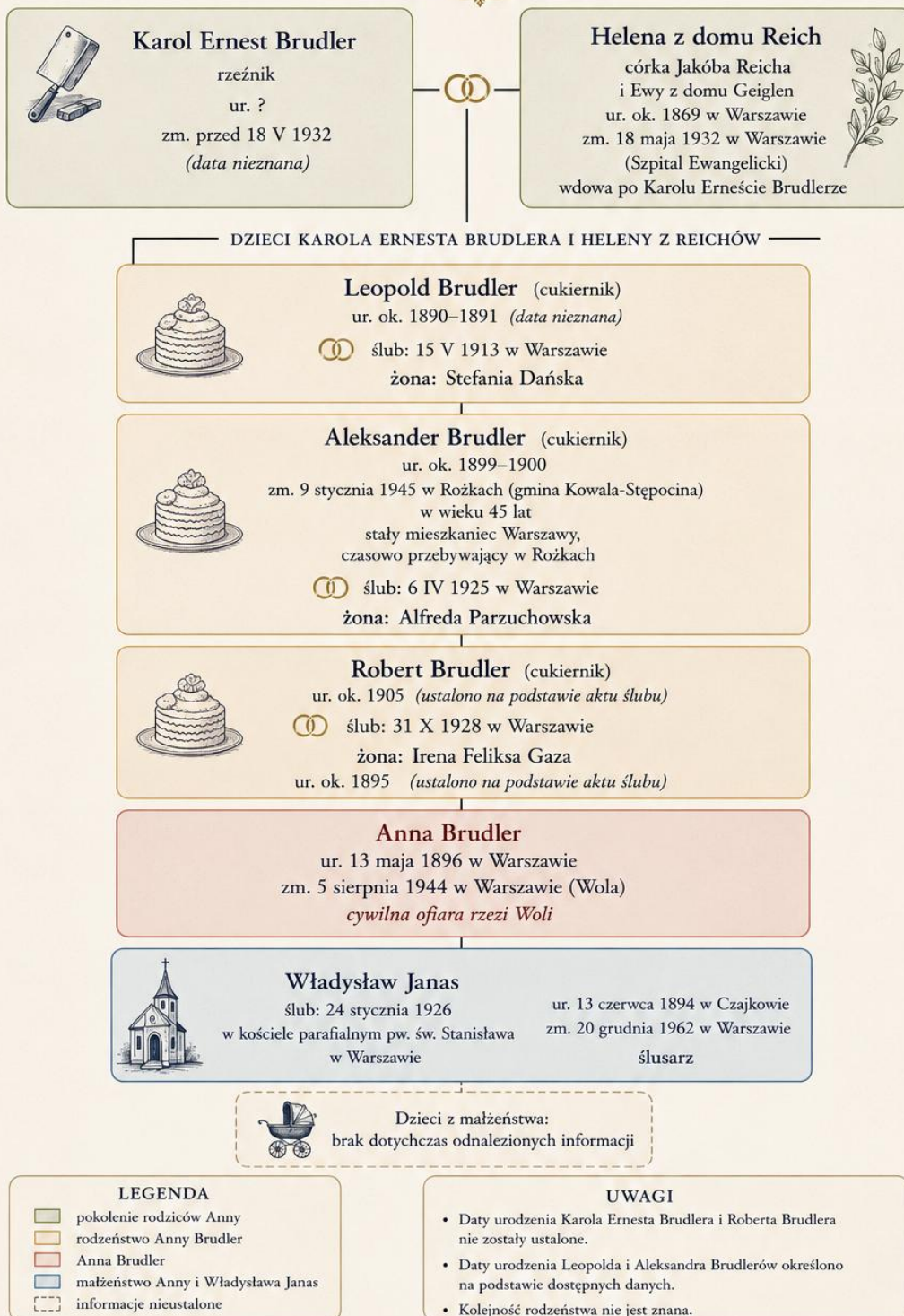
Kalendarium oparte jest na dostępnych dokumentach i ustaleniach archiwalnych. Wieloletni okres życia Anny Janas (1926–1944) pozostaje słabo udokumentowany. Być może dalsze poszukiwania pozwolą w przyszłości uzupełnić tę część biografii.

Źródła: archiwa państwowe, księgi parafialne, Muzeum Powstania Warszawskiego, Arolsen Archives, przekaz rodzinny.

Grafika: opracowanie własne z wykorzystaniem narzędzia ChatGPT (OpenAI).

Anna Janas z domu Brudler

(1896–1944)

ŹRÓDŁA: Akta stanu cywilnego, księgi parafialne parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie, archiwa państwowe, dokumentacja dotycząca ofiar cywilnych Powstania Warszawskiego, przekaz rodzinny.

Grafika: opracowanie własne z wykorzystaniem narzędzia ChatGPT (OpenAI).

Podsumowanie

Historia Anny Janas z domu Brudler (1896–1944) jest przykładem tego, jak los pojedynczej osoby pozwala odtworzyć fragment historii Warszawy i jej mieszkańców w pierwszej połowie XX wieku. Zachowane dokumenty pozwalają spojrzeć na Annę nie tylko jako na jedną z anonimowych ofiar niemieckich zbrodni na Woli, lecz przede wszystkim jako na konkretną kobietę, córkę, siostrę i żonę, której życie zostało przerwane w tragicznych okolicznościach.

Anna urodziła się 13 maja 1896 roku w Warszawie jako córka Karola Ernesta Brudlera i Heleny z Reichów. Datę tę potwierdza zachowany akt urodzenia nr 243 z parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie. Jest ona istotną korektą wcześniejszej informacji o roku 1895, występującej w dokumentacji dotyczącej Anny. Zgodność z wiekiem podanym w jej akcie małżeństwa dodatkowo przemawia za przyjęciem roku 1896 jako właściwej daty urodzenia.

Anna dorastała w warszawskiej rodzinie Brudlerów związanej ze środowiskiem ewangelicko-augsburskim. Jej ojciec Karol Ernest Brudler występował w warszawskiej księdze adresowej z 1928 roku jako rzeźnik, natomiast matka Helena z domu Reich zmarła w 1932 roku w Szpitalu Ewangelickim w Warszawie. Zachowane dokumenty pozwalają również odtworzyć część rodzeństwa Anny i ich późniejsze losy. Jest to przykład rodziny, której dzieje były silnie związane z przedwojenną Warszawą.

24 stycznia 1926 roku Anna Brudler poślubiła w Warszawie Władysława Janasa, pochodzącego z Czajkowa, syna Antoniego i Konstancji z Zabłockich. Władysław był ślusarzem i mieszkał w Warszawie przy ulicy Bema. Małżeństwo połączyło rodzinę warszawskich Brudlerów z rodziną Janasów wywodzącą się z okolic Kraszewic i Czajkowa. Związek został zawarty w kościele katolickim mimo różnicy wyznania małżonków, na którą udzielono stosownej dyspensy.

Dalsze życie Anny związane było z Warszawą. W 1944 roku mieszkała przy ulicy Działdowskiej 5 na Woli. Jej życie zakończyło się 5 sierpnia 1944 roku, w pierwszym dniu największej fali masowych mordów ludności cywilnej na Woli. W dokumentacji dotyczącej cywilnych ofiar Powstania Warszawskiego jako miejsce jej śmierci wskazano „Działdowska – egzekucja”.

Śmierć Anny należy rozpatrywać w szerszym kontekście rzezi Woli – jednej z największych zbrodni popełnionych na ludności cywilnej podczas Powstania Warszawskiego. Od rana 5 sierpnia 1944 roku niemieckie oddziały prowadziły na Woli masowe egzekucje mieszkańców, mordując ludzi w mieszkaniach, piwnicach, na podwórzach i ulicach, a następnie w wybranych

miejscach masowych straceń. Skala zbrodni była ogromna, a dokładna liczba zamordowanych do dziś pozostaje nieustalona. IPN szacuje liczbę ofiar zbrodni na Woli w pierwszych dniach sierpnia na 38–65 tysięcy osób.

W przypadku Anny zachowała się informacja wskazująca na egzekucję przy ulicy Działdowskiej, ale nie udało się ustalić dokładnego miejsca pochówku. Według przekazu rodzinnego Anna miała zostać pochowana w mogile zbiorowej wraz z innymi ofiarami. Brak możliwości wskazania indywidualnego grobu jest charakterystyczny dla losów wielu mieszkańców Woli zamordowanych w sierpniu 1944 roku. Skala zbrodni oraz późniejsze palenie zwłok przez Niemców sprawiły, że identyfikacja wielu ofiar była niemożliwa.

Anna nie była jednak jedyną osobą z kręgu rodziny Brudlerów, której los został naznaczony wydarzeniami wojennymi. Dokumenty pozwalają prześledzić również wojenne losy innych członków rodziny. Szczególnie wymownym przykładem jest Edward Brudler, syn Leopolda Brudlera i bratanek Anny, który jako żołnierz Armii Krajowej walczył w Powstaniu Warszawskim w batalionie „Kiliński”. Ten rodzinny kontekst pokazuje, że doświadczenie wojny i Powstania dotknęło kolejne pokolenia warszawskiej rodziny Brudlerów.

Los Anny pozostaje również związany z historią jej męża. Władysław Janas przeżył wojnę, lecz nie udało się dotychczas ustalić, w jaki sposób uniknął losu tysięcy mieszkańców Woli. Po wojnie związał swoje życie z Łodzią. W 1947 roku zawarł tam drugie małżeństwo ze Stefanią Michaliną Mularską, a w 1962 roku poślubił Helenę Ogińską. Zmarł około 1964 roku. Jego powojenne losy stanowią więc dalszy ciąg historii rodziny przerywanej przez śmierć Anny.

Opracowanie pokazuje, jak z pozornie niewielkiej liczby zachowanych dokumentów można odtworzyć znaczną część życia człowieka: narodziny, pochodzenie rodzinne, środowisko, małżeństwo, miejsce zamieszkania, a wreszcie okoliczności śmierci. Szczególne znaczenie mają tutaj dokumenty archiwalne – akty stanu cywilnego oraz księgi parafialne – uzupełnione o źródła internetowe i dokumentację dotyczącą cywilnych ofiar Powstania Warszawskiego.

Historia Anny Janas jest jednocześnie przypomnieniem, że za wielkimi liczbami ofiar rzezi Woli kryły się tysiące indywidualnych historii. Każda z zamordowanych osób miała swoje imię, rodzinę, dom, sąsiadów i własną biografię. Przywrócenie Annie Janas jej miejsca w tej historii jest więc nie tylko próbą odtworzenia jej losów, ale także formą ocalenia od zapomnienia jednej z wielu warszawskich ofiar sierpnia 1944 roku.

Anna Janas z domu Brudler – urodzona 13 maja 1896 roku, żona Władysława Janasa, mieszkanka Warszawy – zginęła 5 sierpnia 1944 roku na Woli. Jej życie, podobnie jak życie tysięcy innych mieszkańców dzielnicy, zostało brutalnie przerwane w czasie niemieckiej eksterminacji ludności cywilnej. Zachowane dokumenty pozwalają dziś przywrócić jej imię, rodzinę i część jej historii.

Źródła i bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie

- Księgi parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie, akt urodzenia Anny Brudler nr 243 z 1896 r.
- Księgi parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie, akt zgonu Heleny Brudler nr 122 z 1932 r.
- Księgi parafii św. Stanisława w Warszawie, akt małżeństwa Anny Brudler i Władysława Janasa nr 21 z 1926 r.

Archiwum Państwowe w Warszawie

- Sąd Grodzki w Warszawie, zespół nr 655, sygn. 1/1557.

Źródła drukowane

- *Księga Adresowa Polski (wraz z W. M. Gdańskiem) dla Handlu, Przemysłu, Rzemiosł i Rolnictwa 1928*, s. 1930.

Źródła internetowe i bazy danych

- Geneteka – baza indeksów genealogicznych, Polskie Towarzystwo Genealogiczne.
- „Ofiary cywilne”, baza Muzeum Powstania Warszawskiego, biogram Anny Janas.
- Śląska Biblioteka Cyfrowa – cyfrowa wersja *Księgi Adresowej Polski...* z 1928 r.

Jeżeli w dalszej części publikacji wykorzystywane były również inne strony lub bazy, powinny zostać tu dopisane.

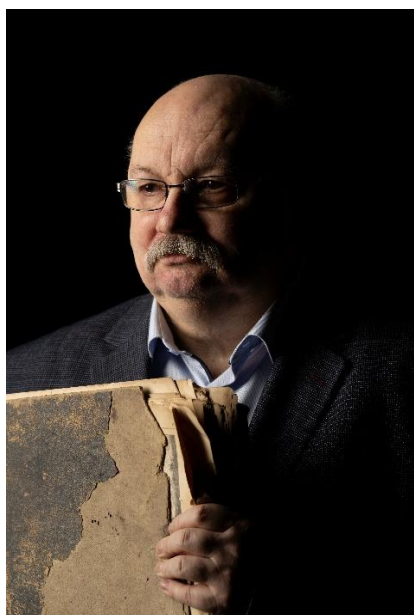
Opracowania i literatura

- Maciej Żuczkowski, „Rzeź Woli”, Instytut Pamięci Narodowej, [Rzeź Woli - TEKSTY](#)
[Przystanek Historia](#)

Uwagi o źródłach

Opracowanie powstało na podstawie zachowanych aktów stanu cywilnego, ksiąg parafialnych, dokumentów archiwalnych oraz materiałów udostępnianych w cyfrowych bazach genealogicznych i historycznych. Dane genealogiczne pochodzące z internetowych baz i indeksów były, w miarę dostępności źródeł, weryfikowane na podstawie zachowanych aktów i ksiąg.

O autorze

Fot. Grzegorz Kosmala

Jerzy Krzywaźnia (ur. 1963) – emerytowany nauczyciel historii, regionalista, genealog, autor publikacji poświęconych dziejom południowej Wielkopolski. Od wielu lat prowadzi badania nad historią lokalnych społeczności, parafii, rodzin oraz uczestników wydarzeń historycznych związanych z regionem ostrzeszowskim.

Jest autorem i współautorem monografii, artykułów oraz opracowań poświęconych historii Kuźnicy Grabowskiej, Czajkowa, Kraszewic, Rojowa i okolic. W swoich publikacjach wykorzystuje materiały archiwalne, prasę historyczną, relacje świadków oraz rodzinne zbiory dokumentów i fotografii. Szczególne miejsce w jego zainteresowaniach zajmują biografie mieszkańców regionu, dzieje parafii, historia II wojny światowej oraz genealogia. Od 2011 roku prowadzi blog „Szkice Historyczne”, na którym publikuje wyniki swoich badań oraz materiały popularyzujące historię południowej Wielkopolski. Swoje opracowania udostępnia również w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej oraz w serwisie Academia.edu, dzięki czemu są dostępne dla badaczy i pasjonatów historii lokalnej w kraju i za granicą.

Wybrane publikacje autora

Monografie

1. 100 lat w służbie społeczeństwu. Szkoła Podstawowa im. Kardynała Karola Wojtyły w Kuźnicy Grabowskiej (współautor: Barbara Cichosz), 2010.
 2. Na powstańczym szlaku 1863 w Kuźnicy Grabowskiej, 2013.
 3. Z dziejów kościoła w Rojowie (współautor: Hanna Kempa), 2013.
 4. Zbrodnia Katyńska wpisana w historię Kuźnicy Grabowskiej, 2015.
-

Biografie i opracowania historyczne

5. Piotr Bednarz (1949–2009). Życie, działalność i pamięć regionalna, 2019.
6. Nawiedzenie Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w Czajkowie (1979), 2019
7. Oddział Franciszka Parczewskiego w Kuźnicy Grabowskiej w świetle relacji uczestników (1863), 2023.
8. Obchody 150. rocznicy bitwy pod Kuźnicą Grabowską (1863–2013). Materiały źródłowe, 2023.
9. Upamiętnienie bohaterów bitwy o Monte Cassino z Kuźnicy Grabowskiej, 2024.
10. W hołdzie żołnierzom Wojny Obronnej 1939 z Kuźnicy Grabowskiej, 2024.
11. Pamiątka z tajnego nauczania w Kuźnicy Grabowskiej – Władysław Jura (1892–1964), 2024.
12. Józef Blewaska (1894–1944). Biografia górnika i żołnierza Wojska Polskiego we Francji, 2024.
13. Bohaterowie bitwy o Monte Cassino z parafii Czajków, 2024.
14. Biografia ks. Antoniego Wodzisławskiego (1904–1987). 27 lat probostwa w Czajkowie, 2024.
15. Ścieżki życia Antoniego Janasa (1903–1984). Z Czajkowa do Hitchin, 2025.
16. Wspomnienia Leona Nalepy (1896–1985), 2025.
17. Sługa Boży ks. Franciszek Strugała (1904–1942). Świadek wiary w pamięci pokoleń, 2025.
18. Ofiary Obozów Zagłady z Kuźnicy Grabowskiej. Fakty i pamięć, 2025.
19. Tam, gdzie spłonęli kosynierzy. Historia Krzyża Powstańczego w Grzybie, 2025.
20. Odsłonięcie pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego i poległych żołnierzy w Czajkowie (1932), 2025.
21. Świątynia pełna znaków – przewodnik po kościele w Kraszewicach (współautor: Magdalena Jeziorna), 2025.
22. Stanisław Jaszczyński (1877–1930) – wójt, społecznik, strażak, 2025.
23. Rodzina Janasów – losy w cieniu wojny, 2025.
24. Ks. Władysław Adamus (1904–1945?) – życie, konspiracja, zaginięcie, 2025.
25. Telegram z Auschwitz – pamięci Bronisława Ilskiego (1913–1942), 2025.
26. Krzyże i kapliczki przydrożne w parafii Kraszewice (współautor: Magdalena Jeziorna), 2026.
27. Ks. Jan Smaga (1881–1948). Proboszcz parafii Czajków w latach 1926–1936, 2026.
28. Ks. Edmund Tarchalski (1874–1926). Proboszcz parafii Czajków (1922–1926), 2026.

29. S. Eleonora Ciomek (1931–2001). W 25. rocznicę śmierci, 2026.
 30. Wacław Wróbel (1921–2018). Losy mieszkańca Klonu w czasie II wojny światowej, 2026.
 31. Poległym żołnierzom i ich Wodzowi. Historia pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego w Czajkowie, 2026.
 32. Kościół św. Jana Chrzciciela w Dębiczu. Historia budowy i dzieje świątyni, 2026.
 33. Franciszek Masina (1896–1945). Rekonstrukcja wojennych losów więźnia niemieckich obozów koncentracyjnych, 2026.
 34. Kazimierz Lewiński (1911–1940) Nauczyciel, podporucznik rezerwy Wojska Polskiego, ofiara zbrodni katyńskiej, 2026
-

Artykuły naukowe i regionalne

Autor kilkudziesięciu artykułów opublikowanych m.in. w:

- „Przeglądzie Wielkopolskim”,
- „Ostrzeszowskiej Kronice Regionalnej”,
- „Ostrzeszowskiej Kulturze”,

poświęconych historii południowej Wielkopolski, biografiom mieszkańców regionu, dziejom parafii, Powstaniu Styczniowemu, II wojnie światowej oraz genealogii.

Publikacje internetowe

- blog „Szkice Historyczne” (od 2011 r.),
 - publikacje udostępniane w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej,
 - publikacje dostępne w serwisie Academia.edu.
-